

módon rendelkezésünkre állt Korek József méretarányos vázlata (JAM Adattár 87.25). Az érintett területet nem művelik, részben fák, nagyrészt dudva, cserje és bokor nőtte be. A Korek által emlegetett sáncot csak egy ponton lehetett egyértelműen látni: a Szamos felőli végénél. Ez is annak köszönhető, hogy a Szamossal párhuzamosan, a folyótól néhány 10 m-re gyalogösvény fut, amit nem nőtt be a növényzet. Úgy véljük, hogy magán a sáncon inkább fák nőnek, a sánc által bezárt területen pedig a többi növény. Próbáltuk a sánc másik, déli végét is megkeresni, de nem jártunk sikerrel. A lelőhely Olcsvától északra található.

ALMÁSSY KATALIN – ISTVÁNOVITS ESZTER

295. Onga, református templom (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kö

A templom tatarozását megelőzően falkutatást és régészeti feltárást végeztünk 2003 tavaszán a templomban és közvetlen környezetében. A régészeti feltárást csak a templomépület korábbi részleteinek tisztázására szorítkozott. A kutatás során tisztázódott, hogy a jelenleg téglány alaprajzú épület Ny-i fele magába foglalja a középkori templom két romos periódusát. A templom D-i oldalának falkutatása során előkerült az élszedett csúcsíves kapukeret, két nagyméretű gótikus ablak maradványa és a volt keskeny karzatablak. A középkori hajó magasságát megállapítani nem lehetett, mivel a hajófal felső része K felé fokozatosan roncsolódva jelentkezett. A DNy-i sarkon még 4 m körüli magasságú falak a hajófal keleti végén alig 2 m magasak voltak. A gótikus ablakokat még a templom pusztulása előtt beszűkítették, és vonalukban keskeny résablakokat alakítottak ki. A templomtér belső K-i felében előkerült a szentélyfal, illetve annak falkiszedési árka. A szentélyzáródás formájának pontos megállapítására azonban nem volt mód, részben a területen történt újkori tereprendezések, részben az el nem bontható berendezések miatt. A jelenlegi járószint alatt mintegy 50 cm-rel előkerültek a középkori padló részletei. A templom D-i falának belső felületén feltártuk a középkori karzat gerendafészekét. Az É-i fal Ny-i szakaszán egyenlő szárú kereszt festése került elő. A templom keleti része a 18. század során épült, a torony modern építmény. A templom történetéből ismert, hogy a 17. század során a török felégette, ekkor pusztulhatott el a beszűkített ablakú periódus, melynek romjait visszabontva épült ki a 18. századi nagyméretű épület.

A gótikus ablakok pusztulása is inkább erőszakos rombolásra, mintsem átalakításra utal. Ez a korábbi pusztulás feltehetően a 16. század második felében történt, mivel 1510-ből ismert, hogy a területen birtokos Rozgonyi-család építkezett a templomnál. A települést és templomát legkorábban a 14. században említik.

KOPPÁNY ANDRÁS – SIMON ANNA

296. Ordacsehi, Bugaszeg (Somogy megye) U, R, B, LT

2003. április 25-én kezdtük meg a M7/S-29 lelőhely nyugati részének feltárást, mely az előzetes terepbejárások alapján mintegy 30 ezer m² területet tesz ki. Ebből november végéig 18 903 m² felületet tártunk fel, melyen 289 objektumot dokumentáltunk, ezen belül 973 stratigráfiai egységet különítettünk el. Érdekes kérdéseket vet fel az a tény, hogy egészen közel már erősen mocsaras a vidék, ami a korábbi időkben még intenzívebben jelentkezhetett, befolyásolva ezzel a letelepedési lehetőségeket.

Eléggé korai bizonyítékai ennek a *neolitikum* időszakába tartozó dunántúli vonaldíszes kerámia népeségének nyomait őrző gödrök, valamint három, feltehetően alapárokként meghatározható objektum. Az egyik szelvényünk keleti, a másik kettő távolabb, annak déli és nyugati szélénél jelentkezett, a korszakba sorolható objektumok elsősorban itt koncentráálódtak és a település valószínűleg mindkét irányba továbbterjedt. Utóbbiak közelében három lekerekített téglalap alakú gödrot észleltünk, melyek valószínűsíthetően építmény funkcióval bírtak, az egyikben egy cölöphellyel (innen egy díszített, belső felületén vörös festésű csőtálpas edény is előkerült). Jelentős mennyiségű leletanyagukat középen benyomott kis bütykös fazekak, csuprok, illetve egy későbbi periódust idéző festett díszes kerámiatöredékek képviselik, valamint nagy mennyiségű és különböző méretű pattintott és csiszolt kőeszköz: árák, kaparók, vakarók, vésők, balták.

Ugyancsak a nyugati részen tártunk fel egy valószínűsíthetően ebbe a korszakba sorolható cölöpszerkezetes hosszúházat, minimális leletanyaggal. A szokatlanul nagyméretű cölöphelyek három sorban helyezkedtek el, egymáshoz feltűnően közel, a negyedik sort a nyugati oldalon egyetlen cölöphely képviseli (a többit valószínűleg az erózió pusztította el). A ház maga É-D irányú, kb. 17 m hosszúságú és mintegy 6 m szélességben tudtuk megfogni.

A *rézkort* néhány a Balaton-Lasinja kultúrához sorolható tároló- vagy agyagkitermelő gödör idézi, megelőően szép kerámiaanyaggal (többek között egész korsó is előfordult), valamint a kor fémművességére utaló egész, illetve majdnem egész agyag öntőkanalak. A viseleti elemek közül pedig finoman csiszolt, henger alakú csontgyöngyök és átfúrt csigacsüngő jelentkeztek.

Ennél határozottabban mutatkozik a *korai bronzkor* tartozó Kisapostag-kultúra települése, több hulladék-gödörből is előkerültek a rá jellemző díszítésű edények töredékei, fazekak, tárolóedények darabjai, valamint egy kisméretű trianguláris tör, melynek a három szegecse is megmaradt.

A *középső bronzkorból* a kései időszakba vezetnek át annak a gödörnek a kerámiatöredékei, melyek bekarcolt sraffozású háromszög motívumokból, stilizált kerékábrázolásokból, illetve emberábrázolásokból álló díszítése ugyanezen a lelőhelyen korábban már feltűnt.

Ugyanakkor egy hatalmas kiterjedésű (kb. 735 m²), több gödörből álló együttesben is, mely valószínűleg szintén agyagkitermelésre szolgálhatott, nagy mennyiségű, hasonló korú kerámia volt, melynek több darabja már a halomsíros időszakba nyúlik át, továbbá egy kis bronzár és egy tű kőből készült öntőmintája. Itt egy épület nyomait is azonosítottuk, sajnos csak néhány cölöphelyen keresztül, melyek alapján tényleges méreteit nem tudtuk meghatározni.

Konkrét lakóépületeken keresztül is megfogható település a *kelta korhoz* köthető, tíz földbe mélyített négyszögletes vagy nagyjából négyszögletes ház nyomára akadtunk. Kettő közel egymáshoz helyezkedik el, ezek K-Ny tájolásúak, hosszanti középvonalukban található meg a cölöphelyek, egyiküknél tapasztott padlót is sikerült azonosítanunk. A harmadik É-D tájolású, két rövidebb oldalánál fedeztünk fel három, illetve kettő cölöphelyet, itt viszont két, ugyancsak tapasztott padlószintet figyeltünk meg. Ezek szelvényünk északi felében találhatóak, a többi mind a déli részen. A negyedik az említettektől távolabb helyezkedik el, s ebből sikerült a legtöbb információt nyernünk. Szintén lekerekített négyszögletes alaprajzú, K-Ny tájolású házról van szó, mely többszörösen megújított padlóval rendelkezett, valamint egy külső, letaposott járósínttel. Összesen 10 cölöphelyet azonosítottunk a sarkaiban, valamint a széleken, az egyes megújításokhoz tartozókat el is tudtuk különíteni. Nagy mennyiségű gúla alakú agyag szövőszéknehezék hevert a padlón kisebb csoportokban, így elképzelhető, hogy az épület szövőházként funkcionált. Ezt támaszthatja alá még az is, hogy több, kerámiából másodlagosan kialakított orsókarikát találtunk itt. A többiekénél is megfogható volt a tapasztott padló és szintén K-Ny- tájolásúak voltak.

Az épületek kapcsán említést érdemel még, s nem csupán a kelta, hanem még a bronzkori Kisapostag-kultúra és a neolitikus dunántúli vonaldíszes kultúra időszakára vonatkozóan is, hogy néhány gödör házomladékkal volt feltöltve, több darabon szemmel láthatóak a karó-, illetve vesszőfonat-lenyomatok. Ugyanakkor az egyik kelta ház mellett, illetve közvetlen közelében két összefüggő sávként húzódó omladékot figyeltünk meg, melyek egymásra nagyjából merőlegesek voltak. Valószínűleg egy elszántott nagyobb épület nyomai lehetnek. Két, feltehetően szintén a kelta korszakba sorolható kemencénél körben karónyomokat figyeltünk meg, melyek valószínűleg szélfogó szerepet töltek be. Ide tartozik még egy DK-ÉNy irányú sekély árok, melynek érdekessége, hogy bizonyos szakaszonként cölöphelyek tagolják, ami esetleg palánkfalra utalhat. Ehhez kapcsolódhat egy másik, É-D irányú árok, mely nyugatról határolja le a kelta település déli részét. Közvetlenül mellette helyezkedik el egy olyan gödör, melyben egy kis kohót fedeztünk fel, valamint a feltöltődésben is észleltük vastartalmú elszíneződés nyomát, ami a helyi fém-megmunkálás bizonyítéka. Szintén kohónak tartható a felület északi részében talált négyszögletes, átégett falú

és aljú objektum. Konkrét fémanyag a kelta időszakból kevés jelentkezett, néhány rossz állapotban megmaradt vasfibula töredéke, két vaskés, egy vaslándzsa, egy vas fokos balta képviseli, viszont a számos előkerült fenőkő közvetetten utal az általános fémhasználatra. A kerámiaanyag ennél változatosabb és gazdagabb képet mutat, az egyszerűen kidolgozott kisméretű és nagyobb tárolóedényektől, grafitos főzőedényeken át a bekarcolással, besimítással, plasztikus motívumokkal (pl. gombos fülű tálak) díszített finomkerámiáig széles a skála.

POLGÁR PÉTER

297. Orosháza, Belső-Hosszú-sor (Békés megye) Sza

Orosháza határától mintegy 2–2,5 kilométernyire K-re a gerendási (volt csabai) úton terepbejárásunk során találtunk rá egy lelőhelyre. A felszín itt határozottan magasabb, mint a környezete. K felé egy meder zárja le, Ny felé szintén egy határozott mélyedés található. D-i irányban a felszín hosszan magasabb, ugyanez mondható el a magaslat É-i kiterjedéséről is. Ezen a magaslaton gyűjtöttünk cserepeket, melyek mindegyike a szarmata korba sorolható. A magaslat K-Ny-i kiterjedése kb. 600 m hosszú, melynek teljes egészén találtunk kerámiatöredékeket.

Az út mellett futó dűlőúton végig találtunk szórványosan szarmata kori cserepeket a felszínen, tehát a lelőhely É-i kiterjedése megközelítőleg fedi a domb partos részét.

A gyűjtött leletanyag a gerendási úttól D-re is igen szórványos, nagyobb koncentráció a lelőhely K-i részén volt megfigyelhető.

RÓZSA ZOLTÁN

298. Orosháza, Virágos-dűlő (Békés megye) H

A lelőhelyen Dienes István járt 1966-ban, mikor egy sír került elő, amely a földmunkának esett áldozatul (ezüst keresztvasas szabja, zabla, átfúrt pénzek).

2003. október 3-án helyszíni szemlénk során sikerült azonosítani az egykori Görbics-tanyát a dűlő K-i oldalán, melynek ma már csak a helye van meg. A tanya mögötti részen alkalmi homokbányára bukkantunk, amely egészen a kiserdőig (É felé) fokozatosan emelkedik. É-i része ennek a területnek nagyon gazos, illetve töltött, itt semmit nem lehetett látni. A homokbánya falában nem észleltünk semmi érdemlegeset. A humusz igen keskeny rétegű, benne csak újkori beásások gödreit láttuk. A homokbánya K-i részén pedig halmokban állt a sirt. Megállapítottuk, hogy a Virágos-dűlő K-i oldalán nem érdemes kutatni.

Dienes István jelentésében világosan leírja a sír előkerülésének pontos helyét. A Virágos-dűlő a kiserdő után egy dombhátra kapaszkodott fel. Dienes leírása szerint a sír a rézsűben, az út Ny-i oldalán került elő, közel